

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

І.В. ЗАЙЧЕНКО

ПЕДАГОГІКА І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2016

УДК 378 : 371.134 (075.8)

ББК 74.04я73

З 17

*Рекомендовано до видання рішенням вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України
(Протокол № 13 від 18 травня 2016 року)*

Рецензенти:

Дем'яненко Н.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології вищої школи Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова;

Пригодій М.А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Руснак І.С., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Зайченко І.В.

З 17 Педагогіка і методика навчання у вищій школі : навчальний посібник. – 2-е вид., переробл. і доп. / І.В.Зайченко. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 456 с.

ISBN 978-617-7320-64-6

Зміст навчального посібника відповідає навчальній програмі дисципліни “Педагогіка і методика навчання у вищій школі” і спрямований на забезпечення модернізації навчально-методичної підготовки студентів в навчальних закладах різного рівня акредитації.

Посібник буде корисний студентам, магістрам, аспірантам та викладачам вищих навчальних закладів.

УДК 378 : 371.134 (075.8)

ББК 74.04я73

ISBN 978-617-7320-64-6

© Зайченко І.В., 2016

© Видавництво Ліра-К, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Розділ I. ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ	10
Тема 1. Педагогіка вищої школи як наука і навчальний предмет	10
1.1. Поняття педагогіки вищої школи	10
1.2. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи	12
1.3. Стан і тенденції розвитку педагогіки вищої школи	14
Тема 2. Сучасна вища освіта в Україні	17
2.1. Поняття вищої освіти	17
2.2. Структура вищої освіти	20
2.3. Система вищої освіти	20
2.4. Рівні та ступені вищої освіти	21
2.5. Документи про вищу освіту (наукові ступені)	24
2.6. Державна політика у галузі вищої освіти	25
2.7. Державний освітній стандарт	27
2.8. Система стандартів вищої освіти	29
2.9. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти	33
2.9.1. Стандарти освітньої діяльності	33
2.9.2. Стандарти вищої освіти	33
Тема 3. Організація роботи вищого навчального закладу	36
3.1. Мета і завдання діяльності вищих навчальних закладів	36
3.2. Учасники освітнього процесу	46
3.2.1. Категорії учасників освітнього процесу	46
3.2.2. Науково-педагогічні, педагогічні та наукові працівники вищих навчальних закладів	46
3.2.3. Вчені звання наукових і науково-педагогічних працівників	47
3.2.4. Основні посади наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищих навчальних закладів та порядок їх заміщення	47
3.3. Система управління вищим навчальним закладом	49
3.3.1. Загальні основи управління	49
3.3.2. Суб'єкти управлінської діяльності	53
3.3.3. Структурні підрозділи вищого навчального закладу	62
3.3.4. Колективні органи управління вищим навчальним закладом	74
3.3.5. Студентське самоврядування	85
Тема 4. Науково-педагогічний працівник і студент вищого навчального закладу	90
4.1. Завдання і функції науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу	90
4.2. Найважливіші види діяльності науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу	93

4.3. Зміст і характер діяльності науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу.....	97
4.4. Професійно-педагогічне спілкування й типологія особистості науково-педагогічного працівника.....	99
4.5. Модель якостей сучасного науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу.....	102
4.6. Студент як головний об'єкт педагогічного впливу з боку викладача вищого навчального закладу	117
4.7. Вікові та психологічні особливості студентів вищих навчальних закладів.....	126
4.8. Типологія студентів	129
4.9. “Покоління пехт” (люди нового тисячоліття). Деякі характерні риси.....	131
Розділ II. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	135
Тема 5. Поняття дидактики і методики професійного навчання.....	135
5.1. Поняття дидактики, її зв'язок з іншими науками.....	135
5.2. Основні дидактичні концепції	136
5.3. Становлення сучасної дидактичної системи	137
5.4. Методика навчання як наука і навчальний предмет	138
5.5. Поняття методики професійного навчання	141
5.6. Основні категорії методики професійного навчання, її зв'язок з іншими науками	142
5.7. Етапи розвитку методики викладання навчальної дисципліни	144
5.8. Перспективи розвитку теорії і методики професійного навчання.....	147
Тема 6. Педагогічний процес і процес навчання.....	150
6.1. Поняття педагогічного процесу і процесу навчання.....	150
6.2. Структура і основні компоненти педагогічного процесу	153
6.3. Функції процесу навчання.....	160
6.4. Закономірності педагогічного процесу.....	162
6.5. Принципи педагогічного процесу	164
6.6. Етапи педагогічного процесу	173
6.7. Структура діяльності педагога у навчальному процесі.....	174
6.8. Психологічні основи діяльності учнів (студентів) у процесі навчання.....	177
6.9. Діяльність учителя й учня в різних видах навчання	183
Тема 7. Методика добору змісту професійної освіти	188
7.1. Поняття і сутність змісту освіти	188
7.2. Вітчизняні й зарубіжні теорії змісту освіти.....	190
7.3. Джерела і фактори формування змісту освіти.....	203
7.4. Принципи, що слугують основою побудови змісту загальної освіти.....	205
7.5. Загальні підходи до відбору змісту вищої освіти на основі Державного стандарту освіти	209

7.6. Навчальний план, навчальна програма, робоча навчальна програма, робочий навчальний план, підручники і навчальні посібники	211

Тема 8. Педагогічні основи вибору методів і засобів навчання у вищому навчальному закладі	216
8.1. Поняття про методи навчання	216
8.2. Класифікація методів навчання	217
8.3. Методи організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності	226
8.4. Методи мотивації й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності	232
8.5. Методи контролю й самоконтролю в навчанні	235
8.6. Методи практичного (виробничого) навчання	238
8.7. Кейс-метод у професійному навчанні	241
8.7.1. Поняття й сутність кейсового методу	241
8.7.2. Вимоги до змісту кейса	244
8.7.3. Сценарій організації заняття	245
8.8. Поняття й функції дидактичних засобів навчання	247
8.9. Матеріальні засоби навчання	249
8.10. Ідеальні засоби навчання	254
8.11. Комп'ютер у навчанні	256
8.12. Проблема оптимального вибору методів і засобів навчання	258

Тема 9. Основні види навчальних занять у вищому навчальному закладі	261
9.1. Лекція. Дидактичні вимоги до лекції. Методика її підготовки й проведення	261
9.2. Семінарське заняття, методика його підготовки й проведення	269
9.3. Практичне заняття, методика його підготовки й проведення	273
9.4. Лабораторне заняття, методика його підготовки й проведення	278
9.5. Методика організації і проведення факультативів, спецкурсів і спецсеминарів	280
9.6. Методика проведення індивідуальних занять, консультацій і колоквиумів	284
9.7. Навчальна і виробнича практика студентів	286

Тема 10. Дидактичні основи діагностики навчання	290
10.1. Діагностика, контроль та оцінювання результатів навчання	290
10.2. Принципи, функції й види педагогічного контролю	291
10.3. Методи і форми контролю	293
10.4. Система тестів для оцінювання результатів навчання	295
10.5. Оцінювання результатів навчання у загальноосвітньому навчальному закладі	297
10.6. Кредитно-модульна система організації навчального процесу	308
10.6.1. Загальна характеристика кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП)	308

10.6.2. Вимоги до впровадження КМСОНП	311
10.6.3. Організація модульного навчання	313
10.6.4. Рейтинговий контроль при модульному навчанні	315
10.6.5. Організація КМСОНП в НУБіП України	318
10.6.6. Педагогічні вимірювання	323
Тема 11. Методична робота у вищому навчальному закладі	328
11.1. Методична робота у вищому навчальному закладі III – IV рівнів акредитації	328
11.1.1. Науково-методична комісія (рада) факультету	328
11.1.2. Організація методичної роботи кафедри	332
11.1.3. Організація студентських олімпіад, конференцій, конкурсів методичних робіт	336
11.2. Методична робота у вищому навчальному закладі I – II рівнів акредитації	339
11.2.1. Поняття методичної роботи у ВНЗ I – II рівнів акредитації	339
11.2.2. Науково-методична робота	341
11.2.3. Колективні форми методичної роботи	344
11.2.4. Індивідуальна науково-методична діяльність педагога	365
11.2.5. Вивчення, узагальнення і розповсюдження передового педагогічного досвіду	372
11.2.6. Методичний кабінет	375
11.3. Інформаційні технології в освіті	378
ЛІТЕРАТУРА	383
ГЛОСАРІЙ	398
ДОДАТКИ	422